ململانێی مرۆڤ لە شانۆی زەمیندا.. ستار ئەحمەد

مرۆڤ کاتێک پێدەنێتە سەر تەختەی ئەم زەمینە، خۆی لەبەردەم گەورەترین و ئاڵۆزترین شانۆگەریی بووندا دەبینێتەوە، شانۆیەک، کە تێیدا ئەکتەری سەرەکیی و دەرهێنەری ئەو چارەنووسەیە، کە بە دەستی خۆی دەینووسێتەوە. ئەم گەردوونە بێدەنگ و ماتە، بەبێ ئامادەیی مرۆڤ و هاواری ململانێکانی، تەنها تەرمێکی سارد دەبوو کە لە بۆشاییدا دەسووڕایەوە. ململانێ لێرەدا، تەنها ڕووداوێکی تێپەڕ یان سەرپێچییەکی ڕەوشتی نییە، بەڵکوو خودی ئەو بزوێنەرە زیندەیی، فەلسەفی و دەروونییەیە کە مێژووی مرۆڤایەتی بەرەو پێشەوە بردووە و ناسنامەی ئەم بوونەوەرە دەگمەنەی تاشیوە.

لەدەسپێکی سەرەتاکانەوە، کاتێک مرۆڤ وەک بوونەوەرێکی سادە لە سروشتدا دەرکەوت، یەکەم ململانێی لەگەڵ خودی سروشتدا بوو. لە ڕوانگەیەکی زانستیی و زیندەییەوە، مرۆڤ نەک هەر بەهێزترین بوونەوەری سەر زەمین نەبوو، بەڵکوو لەچاو زۆرێک لە ئاژەڵە دڕندەکاندا خاوەنی جەستەیەکی لاواز و بێبەرگری بوو. نە چنگێکی تیژی هەبوو ، نە پێستێکی ئەستوور بۆ خۆپاراستن لە سەرما، و نە خێراییەکی ئەوتۆ بۆ هەڵاتن لە مەترسییەکان. بەڵام ئەم لاوازیی جەستەییە بوو بە سەرچاوەی گەورەترین داکۆکی ئەقڵی. مرۆڤ ناچار بوو بیر بکاتەوە، ئامراز دابهێنێت، و ژینگەکەی بەپێی پێویستییەکانی خۆی بگۆڕێت. لێرەوە گەشەسەندنی دەمارگیری و پەرەسەندنی مێشک بوو بە چەکی سەرەکی لە بەرهەڵستکردنی مانەوەدا. سروشت چیتر تەنها دایکێکی میهرەبان نەبوو، بەڵکوو ڕکابەرێکی سەرسەخت بوو کە دەبوو مرۆڤ بە زانست، تێڕامان و ئەزموون کەمەندکێشی بکات و یاساکانی فێر بێت تا بتوانێت لەسەر تەختی زەمیندا بمێنێتەوە.

بەڵام کاتێک مرۆڤ لە ململانێی دەرەکی لەگەڵ سروشتدا تا ڕادەیەک سەرکەوتوو بوو و توانی شوێنی خۆی توند بکات، بەرهەڵستییەکە گۆڕا بۆ ناوەوە؛ بۆ ناو کایەی کۆمەڵایەتی و مرۆیی. مرۆڤەکان کە فێربوون لەپێناو مانەوەدا کۆببنەوە و کۆمەڵگە دروست بکەن، خۆیان لەبەردەم ململانێیەکی نوێدا بینییەوە کە بریتی بوو لە دابەشکردنی دەسەڵات، سامان و پێگەی کۆمەڵایەتی. لێرەدا، تێڕوانینەکانی کۆمەڵناسی و دارایی پێمان دەڵێن کە مێژووی مرۆڤایەتی لە بنەڕەتدا ململانێی چینایەتی و بەرژەوەندییەکانە.

مرۆڤ بوو بە نێچیر و ڕاوچی لە یەک کاتدا، بەڵام ئەمجارەیان لە چوارچێوەی ڕێکخستنە دەستکردەکانی خۆیدا. ئەو هێزە ناوەکییەی کە پاڵ بە مرۆڤەوە دەنێت بۆ تێپەڕاندنی ئەویتر، تەنها خولیایەکی ئاژەڵی نییە، بەڵکو ئارەزوویەکی قووڵی دەروونییە بۆ سەلماندنی بوونی خۆی و جێهێشتنی شوێن پەنجەی لە جیهاندا.

ئەم کێشمەکێشمە دەرەکییانە، ڕەنگدانەوەی ڕاستەوخۆی ململانێیەکی قووڵترین کە لە ناوەوەی هەر تاکێکدا دەگوزەرێت؛ لە نێوان ئارەزووە خۆڕسکییە سەرەتاییەکان و ئەقڵی ڕەخنەیی هۆشیار. لێکۆڵینەوە دەروونییە قووڵەکان نیشانمان دەدەن کە دەروونی مرۆڤ وەک گۆڕەپانی جەنگێک وایە، کە تێیدا خواستی توندوتیژی، بەرژەوەندی و خۆپەرستی بەردەوام لە دژایەتیدان لەگەڵ پێویستییەکانی هاوسەنگی، هاوسۆزی و بنیاتنانی شارستانییەت. مرۆڤ کاتێک چەک هەڵدەگرێت یاخود کاتێک پێنووسێک دەگرێت بە دەستیەوە بۆ نووسینی شیعرێک، لە هەردوو بارەکەدا دەیەوێت ئەو دڵەڕاوکە بوونییە بکوژێت کە لە ناخیدا دەکوڵێت. ئەم ئاریشەیە، لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە مرۆڤ تەنها بوونەوەرێکە لەم گەردوونەدا کە بە وشیاریی خۆی دەزانیت کە ڕۆژێک دێت و دەمرێت.

ئەم هۆشمەندییەی بە مەرگ، بەرهەڵستکردنی مرۆڤ لەگەڵ کاتدا دەکاتە تراجیدیایەکی ئەدەبی و فەلسەفی بێ کۆتایی. مرۆڤ دەنووسێت، دروست دەکات، هاوسەرگیری دەکات، جەنگ بەرپا دەکات و شارستانییەت بنیاد دەنێت تەنها لە پێناو ئەوەی سەرکەوتن بەسەر شکست و لەناوچوونی خۆیدا بەدەست بهێنێت.

لە دیدێکی فەلسەفییەوە، ئەم ململانێیە خودی واتا بە ژیان دەبەخشێت. ئەگەر جیهان شوێنێکی بێکێشە، تەواو، و ئارام بووایە کە تێیدا هیچ بەربەستێک لە نێوان مرۆڤ و ئارەزووەکانیدا نەبووایە، ئەوا چەمکەکانی وەک پاڵەوانێتی، قوربانیدان، داهێنان و تەنانەت خۆشەویستیش واتای خۆیان لەدەست دەدا.

واتا لە ناو دڵی کێشە و لە کاتی تێپەڕاندنی ئازارەکاندا لەدایک دەبێت. مرۆڤ لە ڕێگەی ڕووبەڕوو بوونەوەی دژایەتییەکانەوە مەزن دەبێت؛ شاعیر بەهۆی دژایەتی نێوان خەیاڵ و بارو دۆخە تاڵەکەیەوە قشترین دێڕەکانی دەنووسێتەوە، و زانایان لە ناخی شەڕی دژ بە نەخۆشی و نەزانییەوە گەورەترین دۆزینەوە مرۆییەکان پێشکەش دەکەن. کەواتە ململانێ، پێناسەی ڕاستەقینەی جووڵە و ژیانە لەبەرامبەر وەستان و مردندا.

کاتێک تەماشای شانۆی مێژوو دەکەین، دەبینین چۆن ئەم ململانێی بوونەوەرە، زەمینی گۆڕیوە بە تابلۆیەکی تێکەڵ لە خوێن و ڕووناکی. لە لایەکەوە شەڕە گەورەکان، ماڵوێرانی و چەوساندنەوەی مرۆڤ بە

دەستی مرۆڤ بەردەوامە، کە نیشانەی دەسەڵاتی لایەنە تاریک و کێوییەکەی ناخی مرۆڤە. لە لایەکی ترەوە، دەستکەوتە هزری و زانستییەکان، داهێنانە وێژەییەکان، مافەکانی مرۆڤ و هەوڵە بەردەوامەکان بۆ چەسپاندنی دادپەروەری لەگەشەدان، کە نیشانەی سەرکەوتوویی لایەنە ڕووناک و ئەقڵانییەکەن. ئەم هاوسەنگییە لەرزۆکەی نێوان دڕندەیی و مرۆڤایەتی، وا دەکات کە داهاتووی مرۆڤ هەمیشە وەک تەمومژێکی سەرنجڕاکێش بمێنێتەوە.

ئاشکرایە، ململانێی مرۆڤ لەسەر زەمین نە نەفرەتێکە کە لێی دەرباز نەبێت و نە خەسڵەتێکی کاتییە کە ڕۆژێک کۆتایی بێت؛ بەڵکو خودی پانتایی و ڕەگەزی ڕەسەنی بوونیەتی. مرۆڤ کاتێک لەسەر ئەم خاکە دەڕوات، هەمیشە لەنێوان دوو جیهاندا دێت و دەچێت: جیهانی ئەو دۆخەی کە تێیدا دەژی و دەیەوێت بیگۆڕێت، و دونیای ئەو خەون و نموونە باڵایەی کە ئارەزوویەتی پێی بگات. تا ئەو کاتەی هۆشی مرۆڤ توانای پرسیارکردنی مابێت و دڵی توانای تاسەی تێدابێت، ئەم شانۆگەرییە بەردەوام دەبێت، و مرۆڤیش وەک هێمایەکی زیندووی ململانێ، لە گەڕان بەدوای واتا و نەمریدا، لەسەر تەختی زەمین بە شانازی و ئەشکەنجەوە بەردەوام دەبێت لە نواندن.